

Ingliz tilida ot so‘z turkumini o‘qitishda kommunikativ yondashuvning ahamiyati

Axmedova Nodira Rustamovna,
Uzbekistan State World Languages University
Teacher

Annotasiya. Tilning murakkabligi, xoh og‘zaki, xoh yozma bo‘lsin, bugungi globallashtirilgan dunyoda ingliz tilini o‘rgatish va o‘rganishga talabning yuqori bo‘lishiga olib keldi. Ingliz tilini o‘rganishga bo‘lgan ehtiyoj butun dunyo bo‘ylab sifatli o‘quv materiallari va resurslariga talabni keltirib chiqardi. Til o‘rganish endi foydalanuvchilar va o‘quvchilar o‘rtasidagi muloqot shakli sifatida qaraladi. Shunga qaramay, O‘zbekistondagi ba‘zi muassasalar hanuzgacha Grammatik Tarjima Metodiga (GTM) tayanadi, bu esa lug‘at, grammatika va o‘qish ko‘nikmalariga ega bo‘lishiga olib keladi, lekin so‘zlashish ko‘nikmasi rivojlanmay qolaveradi. Buni hal qilish uchun o‘qituvchilarga kommunikativ tilni o‘qitish metodikasini qo‘llash tavsiya etiladi. Ushbu maqolada ingliz tilida ot so‘z turkumini o‘qitishda kommunikativ yondashuvning ahamiyati ko‘rib chiqiladi. O‘qitish jarayonida kommunikativ yondashuv talabalarga tilni amaliyotda qo‘llash imkonini beradi va ularning muloqot qobiliyatlarini rivojlantiradi. O‘qituvchilar uchun ot so‘z turkumini samarali o‘rgatish usullari va strategiyalari taqdim etiladi.

Kalit so‘zlar: Ingliz tili, ot so‘z turkumi, kommunikativ yondashuv, o‘qitish, muloqot.

Kirish. Bugungi ta‘lim vaqt o‘tishi bilan o‘zgardi. Ikkinchi tilni o‘rganishga bo‘lgan talab yildan-yilga ortib bormoqda. Chet tillarini bilish dunyo eshiklari ochishi mumkin. Bundan tashqari, til o‘rganish uchun bir nechta sabablar mavjud. Misol uchun, kimdir chet elda o‘qishni xohlaydi yoki boshqalar butun dunyo bo‘ylab sayohat qilishni xohlaydi. Demak, odamlar butun dunyoda so‘zlasha oladigan bo‘lishi mumkin bo‘lgan tilni bilishlari kerak, masalan, ingliz tili dunyoning har bir burchagida xalqaro muloqot uchun, til to‘siqlarining oldini olish uchun foydalaniladi. Biroq, nutqning ustunligi va uning til ta‘limi tizimiga turli xil ta‘sirini tan olish muhimdir. Shuning uchun kommunikativ yondashuv til o‘rgatish va o‘rganishda puxta o‘ylangan va hayotiy yondashuvdir, chunki uning asosiy e‘tibori muloqotga qaratilgan; va u maqsadli tildan foydalanganda o‘quvchining kommunikativ kompetensiyasini oshiradi (Braun, 1994, p.71). Ingliz tili bugungi kunda global til sifatida keng tarqalgan va ko‘plab odamlar uchun muhim ahamiyatga ega. O‘qitish jarayonida ot so‘z turkumi muhim rol o‘ynaydi, chunki ular gaplarni tuzishda va muloqotda asosiy elementlardir. Ushbu maqolada kommunikativ yondashuv orqali ot so‘z turkumini o‘qitishning ahamiyati va samarali usullari ko‘rib chiqiladi.

Kommunikativ Yondashuvning Nazariy Asoslari

Kommunikativ yondashuv 1970-yillarda rivojlana boshladi va u til o‘qitish jarayonida interaktivlikni ta‘minlaydi. Bu yondashuv talabalarga tilni faqat nazariy jihatdan emas, balki amaliyotda ham o‘rganish imkonini beradi. Ot so‘z turkumini o‘qitishda bu yondashuvni qo‘llash talabalarning muloqot qobiliyatlarini oshiradi.

Kommunikativ yondashuv zamonaviy ta‘lim tizimida muhim o‘rin egallaydi. Bu yondashuv o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirishda, ularning faol ishtirokini ta‘minlashda va real hayotdagi vaziyatlarga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Kommunikativ yondashuv, asosan, tilni o‘rganish jarayonida kommunikatsiya faoliyatini asosiy yo‘nalish sifatida ko‘radi. Bu yondashuv til o‘rganishning maqsadini o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish sifatida belgilaydi. Bunda, tilni o‘rganish jarayoni muloqot, munozara, va ijodiy fikr bildirish orqali amalga oshiriladi.

Nazariy asoslar. Til va muloqot: Kommunikativ yondashuv tilni faqat grammatika va leksikani o‘rganish sifatida emas, balki uni real hayotdagi muloqot vositasi sifatida ko‘radi. Bu yondashuv,

tilni o'rganish jarayonida o'quvchilarning fikrlarini ifoda etish va ularni tinglash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan.

Faol ishtirok: O'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etishlari kerak. Bu, o'zaro munozaralar, guruhli ishlash va rolli o'yinlar orqali amalga oshiriladi. O'quvchilar o'z fikrlarini ifoda etish va boshqalar bilan muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'lishlari kerak.

Kontekstual yondashuv: Muloqotning konteksti ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar real hayotdagi vaziyatlar asosida tilni o'rganishlari kerak, bu esa ularning til ko'nikmalarini yanada samarali rivojlantiradi.

Ot So'z Turkumi

Ot so'z turkumi — bu insonlar, joylar, narsalar yoki tushunchalarni ifodalovchi so'zlardir. Ularning turlari (oddiy, murakkab) va tuzilishi haqida batafsil ma'lumot berish zarur. Talabalar ko'pincha otlarni to'g'ri ishlatishda qiyinchiliklarga duch keladilar, shuning uchun ularni o'qitishda e'tibor berish muhimdir.

Ot So'z Turkumining Muloqotdagi Roli

Ot so'zlari muloqotda aniqlik va tushunishni ta'minlaydi. Ularning to'g'ri ishlatilishi tilni samarali ravishda o'zaro muloqot qilish imkonini beradi. Misollar keltirib, bu tushunchani yanada kuchaytirish mumkin. Ot so'z turkumi muloqotda muhim ahamiyatga ega. Ular ma'lumot berish, fikrlarni ifodalash, his-tuyg'ularni izhor etish va o'zaro tushunishni ta'minlashda xizmat qiladi. Muloqot jarayonida otlarning to'g'ri va aniq ishlatilishi samarali va muvaffaqiyatli kommunikatsiyani ta'minlaydi. Otlar, tilning muhim komponenti sifatida, muloqot jarayonida katta rol o'ynaydi. Ularning yordamida biz nafaqat ma'lumotlar, balki his-tuyg'ular va fikrlarni ham ifodalaymiz. Shuning uchun, tilshunoslik va pedagogika sohalarida otlarning muloqotdagi o'rnini o'rganish va rivojlantirish zaruriyati bor.

Otlarning muloqotdagi o'rne

Ma'lumot berish: Otlar, ko'pincha, ma'lumot berish va fikrlarni ifodalashda ishlatiladi. Muloqotda otlar orqali suhbatdoshlar bir-birlariga aniq va ravshan ma'lumot yetkazadilar. Masalan, "kitob", "oshpaz", "shahar" kabi otlar muloqotda aniq narsalarni ifodalaydi.

Fikrlar va his-tuyg'ularni ifodalash: Otlar, shuningdek, his-tuyg'ular va fikrlarni ifodalashda muhimdir. Masalan, "sevgi", "nafrat", "quvonch" kabi otlar insonlarning his-tuyg'ularini ifodalashga yordam beradi.

Tushunishni ta'minlash: Muloqot jarayonida otlar o'zaro tushunishni oshiradi. Otlar yordamida muloqotda ishtirok etayotgan shaxslar bir-birlarining fikrlarini yaxshi tushunishadi va natijada samarali muloqot amalga oshadi.

Bilan bog'lanish: Otlar, ko'pincha, gapda boshqaruvchi rolni o'ynaydi. Ular yordamida gapda kim yoki nima haqida gapirilayotganini aniqlash mumkin. Bu esa muloqot jarayonini aniq va tushunarli qiladi.

Ot So'z Turkumini O'qitishda Kommunikativ Yondashuvni Tatbiq Etish

Ot so'z turkumini o'qitishda kommunikativ yondashuvni tatbiq etish uchun turli strategiyalar mavjud. Rol o'yinlari, guruh muhokamalari va haqiqiy hayotiy vaziyatlarga asoslangan mashqlar orqali talabalar o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashlari mumkin. Dars rejalari ishlab chiqishda ushbu strategiyalarni qo'llash muhimdir. Ot so'z turkumi, til o'rganishda muhim o'rin egallaydi. Ularning o'quv jarayonida samarali o'qitilishi kommunikativ yondashuv yordamida amalga oshirilishi mumkin. Bu yondashuv o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirish, ularni real hayotdagi vaziyatlarda qo'llashga tayyorlash maqsadida muhimdir.

1. O'quv jarayonida vazifalar berish: O'quvchilarga otlar yordamida vazifalar berish, masalan, o'zlari haqidagi ma'lumotlarni yoki sevimli mashg'ulotlari haqida hikoya qilishni so'rash. Bu ularga otlarni muloqotda samarali qo'llash imkonini beradi.

2. **Guruhli ishlar:** O‘quvchilarni kichik guruhlarga bo‘lish va ularga otlar bilan bog‘liq mavzuda muhokama qilish yoki rolli o‘yinlar o‘ynash. Bu, o‘quvchilarga til ko‘nikmalarini amalda qo‘llash va bir-biridan o‘rganish imkonini yaratadi.

3. **Real vaziyatlarni simulyatsiya qilish:** O‘quvchilarga real hayotdagi vaziyatlarni simulyatsiya qilish, masalan, do‘konda xarid qilish yoki do‘stlar bilan suhbatlashish. Bu, ularga otlar yordamida muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

4. **Fikr almashish va baholash:** O‘quvchilar o‘z fikrlarini ifoda etish, bir-birining fikrlarini tinglash va baholash jarayonini o‘tkazish. Bu, o‘zaro muloqotni kuchaytiradi va til ko‘nikmalarini yanada takomillashtirishga yordam beradi.

Ot so‘z turkumi o‘qitishda kommunikativ yondashuvni tatbiq etish, o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali natijalar beradi. Bu yondashuv, o‘quvchilarga otlarni real hayotda muloqot qilish uchun zarur ko‘nikmalarni taqdim etadi. Shuningdek, o‘zaro muloqot va amaliy vazifalar orqali o‘quvchilarning til bilimlari mustahkamlanadi.

Ishlatilgan Misollar va Amaliyot

Kommunikativ yondashuv yordamida muvaffaqiyatli o‘qitilgan ot so‘zlari misollarini tahlil qilish. O‘qituvchilar va talabalar tajribalarini baham ko‘rish orqali bu metodlarning samaradorligini ko‘rsatish mumkin. Ot so‘z turkumi, til o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilarga otlarni o‘rgatishda misollar va amaliyotlar yordamida ularning tushunchasini chuqurlashtirish muhimdir. Otlarni o‘rgatishda foydalanish mumkin bo‘lgan misollar va amaliyotlar ko‘rib chiqiladi.

1. Asosiy otlar:

Ob'ektlar: kitob, stol, pensiya

Shaxslar: o‘qituvchi, do‘st, talabalar

Tushunchalar: sevgi, xursandchilik, nafrat

2. Gaplar orqali misollar:

“Kitob meni juda qiziqtiradi.”

“O‘qituvchi darsni yaxshi o‘tkazdi.”

“Biz do‘stlar bilan parkda o‘ynaymiz.”

3. Otlarni tahlil qilish:

“Sevgi — bu juda kuchli his-tuyg‘u.” (Bu yerda “sevgi” ot sifatida ishlatilgan)

“Shahar kechasi juda chiroyli.” (Bu yerda “shahar” ot sifatida ifodalanmoqda)

Amaliyotlar

1. Vazifalar va mashqlar:

Otlarni topish: O‘quvchilarga matn berish va undagi otlarni ajratish vazifasini berish.

Gaplarni to‘ldirish: Bo‘sh joylarni otlar bilan to‘ldirish, masalan: “_____ (kitob) mening eng sevimli _____ (ob'ekt).”

2. Guruhli ish:

O‘quvchilarni kichik guruhlarga bo‘lib, har bir guruhga otlar bilan bog‘liq mavzuni muhokama qilishni so‘rash. Masalan, "Mening sevimli shahrim" mavzusida o‘z fikrlarini ifoda etish.

3. Rasm va otlar:

O‘quvchilarga rasm ko‘rsatib, rasmda ko‘rinayotgan otlar haqida gapirish. Masalan, “Bu rasmda nima bor? Kimlar bor?”

4. Rolli o‘yinlar:

O‘quvchilarga rolli o‘yinlar orqali muloqot qilishni taklif etish. Masalan, do‘konda xarid qilish yoki do‘stlar bilan uchrashuvda otlar yordamida suhbat qilish.

5. O‘yinlar:

Otlar bilan bog‘liq o‘yinlar, masalan, "Otlar bilan raqobat" o‘yini o‘tkazish. O‘quvchilar bir-biriga otlar aytyshadi va kim ko‘proq ot aytsa, g‘olib bo‘ladi.

Ot so‘z turkumi o‘quvchilarga til ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Misollar va amaliyotlar yordamida o‘quvchilar otlarni yanada yaxshiroq tushunishadi va ularni

muloqotda samarali qo'llashni o'rganadilar. Bu, o'z navbatida, kommunikativ yondashuvni tatbiq etish orqali til o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi.

Muammolar va Yechimlar. O'qitishda kommunikativ yondashuvni qo'llashda duch kelinadigan umumiy muammolar va ularni hal qilish yo'llari. O'qituvchilarni tayyorlash va professional rivojlanishning ahamiyatini ta'kidlash zarur. Ot so'z turkumi til o'rganish jarayonida muhim o'rin egallaydi, ammo o'qitishda bir qator muammolar yuzaga kelishi mumkin. Otlarni o'rgatishda duch kelinadigan muammolar va ularning yechimlari ko'rib chiqiladi.

Muammolar

1. Tushunmovchilik:

O'quvchilar otlarning ma'nolarini va ularning kontekstdagi ishlatilishini yetarlicha tushunmasliklari mumkin.

2. Kam faoliyat:

Ba'zi o'quvchilar darsda faol ishtirok etmasliklari, o'z fikrlarini ifoda etishda qiynalishlari mumkin.

3. O'qitish uslublarining monotonligi:

Bir xil uslubda o'tkaziladigan darslar o'quvchilarning qiziqishini pasaytirishi mumkin.

4. Nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi qiyinchiliklar:

O'quvchilar otlarni muloqotda samarali qo'llashda qiynalishlari, o'z fikrlarini aniq ifoda eta olmasliklari mumkin.

Yechimlar

1. Kontekstni yaratish:

O'quvchilarga otlarni real hayotdagi vaziyatlarda ko'rsatish. Masalan, videolar yoki rasmi hikoyalar orqali otlar bilan bog'liq kontekstni taqdim etish.

2. Interaktiv darslar:

O'quvchilarni faol ishtirok etishga undash. Guruhli muhokamalar, rolli o'yinlar va kichik loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'zaro muloqotni oshirish.

3. Darslarni diversifikatsiya qilish:

Darslarni qiziqarli qilish uchun turli usullarni qo'llash: o'yinlar, qiziqarli vazifalar va multimedia resurslaridan foydalanish.

4. Nazorat va feedback:

O'quvchilarning ishlarini nazorat qilish va ularga tezkor feedback berish. Bu ularning kamchiliklarini aniqlash va ularni yaxshilashga yordam beradi.

5. Amaliyotlarni ko'paytirish:

O'quvchilarga muntazam ravishda turli amaliyotlarni taklif etish, masalan, otlar yordamida maqola yozish yoki fikr almashish.

Xulosa. Ot so'z turkumi o'quvchilarga til ko'nikmalarini rivojlantirishda muhimdir, ammo o'qitishda bir qator muammolar ham paydo bo'lishi mumkin. Ushbu muammolarni hal qilish uchun kontekstni yaratish, interaktiv darslar o'tkazish, darslarni diversifikatsiya qilish, nazorat va feedback berish, shuningdek, amaliyotlarni ko'paytirish zarur. Bu yondashuvlar yordamida o'quvchilar otlarni samarali o'rganadilar va muloqotda muvaffaqiyatli qo'llay oladilar.

Ot so'z turkumini o'qitishda kommunikativ yondashuvning ahamiyatini qayta ko'rib chiqamiz. Bu yondashuv talabalarni nafaqat tilni o'rganishga, balki uni samarali ravishda qo'llashga ham tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bariro Abrejo, Shabana Sartaj, Sadia Memon (2019). English Language Teaching through Communicative Approach: A Qualitative Study of Public Sector Colleges of Hyderabad, Sindh. *Advance in Language and Literary Studies* 10 (5), pp. 43-49.

2. Agbatogun, A. O. (2014). Developing Learner's Second Language Communicative Competence through Active Learning: Clickers or Communicative Approach? *Educational Technology & Society*, 17 (2), pp. 257-269.
3. Rezida A. Fahrutdinova, Iskander E. Yarmakeev & Rifat R. Fakhrutdinov (2014). The Formation of Students' Foreign Language Communicative Competence during the Learning Process of the English Language through Interactive Learning Technologies (The Study on the Basis of Kazan Federal University). *English Language Teaching*; Vol. 7, No. 12; pp. 36-45.
4. Tiwari, T. D. (2021). Classroom Interaction in Communicative Language Teaching of Public Secondary Schools in Nepal. *Indonesian Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics*, Vol. 5 (2), pp. 373-385.
5. Rahime Karbakhsh, Safa, M. A. (2020). Basic Psychological Needs Satisfaction, Goal Orientation, Willingness to Communicate, Self-efficacy, and Learning Strategy Use a Predictors of Second Language Achievement: A Structural Equation Modeling Approach. *Journal of Psycholinguistic Research* 49: pp. 803-822.
6. Chaya, P. & Inpin, B. (2020). Effects of Integrating Movie-Based Mobile Learning Instructions for Enhancing Thai University Students' Speaking Skills and Intercultural Communicative Competence. *English Language Teaching*; Vol. 13, No.